ונוטל אחד מן האלולין והשאר פטורין ממה נפשך אי באחד באלול ר"ה דאלול ותשרי מצטרפין ודאב פטורים ואי באחד בתשרי ר"ה דאב ואלול מצטרפין דתשרי פטורין מאי אמרת לצרפו לגורן אחר [א] עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק פשיטא מהו דתימא לגזור דילמא אתי למישקל מהנך קמ"ל: **מתני'** (א) [א] באי זה צד מעשרין כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת (ב) ומונין [ב] א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט' והיוצא עשירי סוקר בסיקרא ואומר ה"ז מעשר לא סקרו בסיקרא ולא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים הרי אלו [ג] מתעשרין היה לו מאה ונטל עשרה ונטל אחד אין זה מעשר רבי יוסי בר' יהודה אומר מעשר [ד] [ה] קפץ אחד מן המנויין לתוכן [ו] הרי אלו פטורין [ז] מן המעושרין לתוכן כולם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים: **גמ'** ת"ר באי זה צד מעשר כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד [ח] אימותיהם מבחוץ והם מבפנים וגועות ויוצאות לקראת אמן ולפקינהו אינהו יעבור כתיב ולא שיעבירוהו ולשדי להו ירקא וליפקו [ט] לותיה אמר רב הונא ° גזירה משום לקוח ומשום יתום ת"ר [1] כל אשר יעבור (ג) [י] תחת [ז] פרט [כ] לטריפה שאינה עוברת תחת השבט מצוה למנותן בשבט [ה] לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין תלמוד לומר העשירי קדש מ"מ ואין לי אלא שקרא שמו עשירי לא קרא שמו עשירי מנין ת"ל יהיה קדש מכל מקום [י] יכול היו לו מאה ונטל עשרה עשרה ונטל אחד יכול יהיו מעושרין ת"ל עשירי ואין זה עשירי ר' יוסי בר' יהודה אומר מעשר מאי טעמיה דר' יוסי בר' יהודה סבר ליה כאבא אלעזר בן גומל דתניא אבא אלעזר בן [ד] גומל אומר [כ] [2] ונחשב לכם תרומתכם [ל] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר [י] כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה

אף

רש"י

ונוטל אחד מן האלולין. ולא שיכרין [ט] ויוליאו בעשירי דהא כתיב [י] לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבולין או עומדין [י] דהשתא א"א לכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי אבל אם היה מעבירם בפתח תחת השבט לא ידע כי [ח] נפיק בריש עשרה [י] וה"נ אמרינן לקמן רבולין או עומדין הרי אלו מעושרין: **ודאב פטורין.** דליכא מאותה שנה אלא חמשה: **מאי אמרת לצרפו.** הנך חמשה דתשרי לגורן אחר עם אותן שיולדו לאחר כן באותה שנה עצמה יצטרפו עמהן בפרוס הפסח: לא אפשר משום דעשירי ודאי אמר רחמנא דליהוי קודש ולא ספק כגון הכא דשמא אלו ה' דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין דאלול ר"ה: **פשיטא.** דמן האלולין נוטל דאי מהנהו דאב לא ליהוי עשירי דשמא אלול ר"ה וליכא משנה שעברה אלא ה' וליכא בהו דין מעשר ואי מהנהו דתשרי אהנך [י] דאב ואלול דילמא תשרי ר"ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה' ומו דהנך [י] (ד) באב ואלול לא ליהוו מעושרים: **למישקל מהנך.** דאב ותשרי: **מתני' נלאת כאחד.** שאם היו [פ] יוצאים [יא] כאחד יהיו תשיעי ועשירי מקולקלין כדלקמן [ס.]: **רבולים.** שכובים: **ונטל עשרה עשרה**[יב]. כלומר שלא מנאן אחד שנים ג' אלא [י] בבת אחת נטל בכל פעם ופעם ומכל עשרה נטל אחד למעשר אין זה מעשר משום דצריך למנותן כדי שיהא עשירי למנינא קודש: טעמא דרבי יוסי מפרש בגמ': **מן המנויין.** מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט אע"פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה ושור אחד מהן וקפץ לתוך הדיר להמנויין הויין פטורין כמנין הראוי כדמפרש בגמ' [י] ומשום דאין ידוע איזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין: **מן המעושרין.** מן המעושרות גופייהו: **גמ' יתום.** שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק נמי יתום דמיפטר ואע"ג דליכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח"כ מתה אמו וההוא לא נפיק אלא ע"י ירקא מ"מ הכא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו: **טריפה אינה עוברת.** כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל: ה"ג יכול היו לו מאה וכו': **בשתי תרומות.** ואע"ג דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן [ב] כלומר כתרומה גדולה שנוטל ישראל מגרנו והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא דמה תרומה גדולה וכו':

באומד

רש"י כת"י

דתשרי פטורים מאי אמרת. לאצטרופי הנך דתשרי לגורן אחד דשמא תשרי ר"ה ונצטרפו הנך דאב ואלול והני דתשרי ימתין עד שיולדו טלאים בשנה זו ויצטרפו עמהם הא לא אמרינן דעשירי ודאי אמר רחמנא לא עשירי ספק. ואם יכניסם לדיר עוד וגם טלאים העתידים לבא שמא יצא אחד מאלו בעשירי וה"ל עשירי ספק דשמא אין זה ראוי למעשר שכבר נפטר דלמא הוי אלול ר"ה ונצטרפו הני של תשרי עם אותן של אלול ונפטרו ומשל אב היו פטורים שאין להם לירוף: **דלמא אתי למשקל מהנך.** מאותן של אב או מאותן של תשרי דהוית חורבא למעייל חולין לעזרה דאי שקיל מהנך דאב שמא אלול ר"ה ומצא שזה שנטל אין לו לירוף ולא מעשר הוא וכן מאותן של תשרי: **קמ"ל.** דלא גזרינן: **מתני' היו לו מאה ונטל עשרה.** בלא שום מנין או עשרה ונטל אחד בלא מנין אין זה מעשר. וטעמא מפרש בגמ': **ר' יוסי אומר מעשר.** הוי: **קפץ אחד מן המנויין.** (י"ח) [מאותן י'] שיצאו חוץ לפתח ונטל עשירי ונפטרו הט' וקפץ אחד מן הט' לתוך הדיר כל אותן שבדיר פטורים אם אינו ניכר איזה הוא דשמא יצא בי' והוא אינו ראוי לכך שכבר נפטר: **מן המעושרים.** מן המעשרים שכבר קדשו קפץ א' מהן לתוך הדיר הוו כולהו ספק מעשר וירעו עד שיסתאבו דכל זמן שהם תמימים אסור לשחוט קדשים בחוץ: **גמ' ולישדי להו ירקא.** ירק עשב יטיל להם בחוץ וילאו אחריו ולמה מעמיד אמותיהן גזרה שלא יהיה שם לקוח או יתום וילאו עמהם הילכך מעמיד אמותיהן ולא ילא אלא מי שיש לו אם דרוב לוקחין אין להם אם נמכרת עמהן: **בן גומל אומר כו' תרומות הכתוב מדבר.** דללוים קאמר רחמנא ונחשב לכם כדגן וכו' כלומר תרומת מעשר מן המעשר שאתם נותנים לכהנים תהיו נוטלים במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וכו' כאותה תרומה שנותן ישראל לכהן מן הגורן אלמא ב' תרומות כתיב בקרא ואתרוייהו קאי ונחשב וכו': **אומד.** שאומד מדעתו בלא מדה כמה שאין יש ונותן תרומה לפי אומדו: **מחשבה.** שאינו מפריש מיד אלא נותן עינו ליטול תרומה בצד זו ואוכל בצד אחר. וכל הך מילתא נפקא מונחשב ומעשר דגן קרייה:

תוספות

ונוטל אחד מן האלולין. ואין שייך לאסור כאן משום לא יבקר לאפוקי בעל מום כדאמר בריש עשרה פירקין (דף נג.):

כשם שהתרומה גדולה ניטלת באומד. מן התורה אין שייך בה אומד דחטה אחת פוטרת את הכרי [יג] ולא נתנה בה תורה שיעור דראשית דגנך כתיב (דברים יח) אלא משום דבתרומת מעשר שייך אומד [יד] ששיעורה כתוב (במדבר יח) מעשר מן המעשר ובתרומה גדולה נמי תקנו חכמים שיעור שייך בה אומד ומיהו כזה אין [טו] [ו]להקשות תרומת מעשר לתרומה גדולה שיועיל במתכוין חטה אחת דהא כתיב מעשר מן המעשר ומיהו אם במתכוין מוסיף לכאורה מהני להכי מקיש לתרומה גדולה דנטלת [טז] מאומד למצוה כדי שיתרום בעין יפה שמתוך שירא [יז] שלא יטול פחות נוטל בעין יפה [יח] כדתנן פ"ק דתרומות (משנה ז) אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין [יט] ובתוספתא גרס מה תרומה גדולה אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה [כ] וכן גרס ר"ת וגרס עלה בירושלמי בפ"ק דתרומות תני ר"א בן גומל [מ] לא במדה כו' ופרק כל המנחות באות מצה (דף נה. ושם) מסיים בברייתא דשמעתין ומה תרומה גדולה בעין יפה כו' [כא] והתם א"ר אלעזר בן גומל תורמים תרומת מעשר תאנים על גרוגרות במנין וגרוגרות על תאנים במדה משום עין יפה ולא נקט אינה ניטלת [כב] אלא במחשבה ובאומד אלא כדי שיעשה בעין יפה וא"ת סוף פרק כל הגט (גיטין דף ל: ושם) דמפרש [נ] אביי ישראל שאמר לבן לוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קייץ לא [הוי] מתקין ליה [כג] כור מעשר לאביך בידי או כור מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקייץ [כד] תקוני תקניה ומוקי לה כאבא אלעזר בן גומל דמקיש תרומת מעשר לתרומה גדולה וכשם שיש לו [רשות] לבעה"ב לתרום תרומה גדולה כך יש לו [רשות] לתרום תרומת מעשר והשתא כיון דאפשר באומד א"כ [כה] בלא קייץ [ס] נמי ניחוש דילמא תיקן [כו] מאומד י"ל נהי דעל בן לוי מצוה לעשות בעין יפה מ"מ בעה"ב אין לו לעשות עין יפה בשל אחרים ואפילו יש לו רשות אין לעשות להוציא עצמו מתרעומתן של כהן ולוי שלא יתרעמו עליו זה או זה אם יטעה באומד שלו וא"ת פ"ד דתרומות (מ"ו) הא דתנן המונה משובח והמודד משובח הימנו והשוקל משובח משלשתן [ע] ובירושלמי פ"ק דתרומות מקשה לה ומשני כאן לתרומה גדולה כאן לתרומת מעשר [פ] ותני ר"א בן גומל מנין שאין תורמין לא במדה ולא במנין ולא במשקל ת"ל ונחשב לכם תרומתכם והרמותם במחשבה אתה תורם ואין אתה תורם במשקל במדה ובמנין פירוש ההיא דאין תורמין בתרומה גדולה דלכ"ע מצותה מאומד וההיא דהמונה משובח בתרומת מעשר וכרבנן והא דמייתי ברייתא דאבא אלעזר בן גומל לאשמועינן דפליגי בתרומת מעשר וא"ת דבירושלמי אמר אההיא דהמונה משובח ממאי הוא משובח אמר רב הונא מן התורם באומד משמע דמאומד הוי תרומה אלא שהמונה משובח ואמר נמי התם א"ר הלל מתני' אמרה כן והשוקל משובח משלשתן פי' מכלל דאיכא שלשה בר משוקל וא"ר חנינא תפתר בשלשתן ולית ש"מ כלום [כז] ואי לרבנן לדידהו אין תרומת מעשר מאומד ואי כאבא אלעזר בן גומל האמר דמצוה לעשות מאומד ונראה לפרש דלר"א בן גומל נמי לא ילפינן אלא למועיל מאומד [צ] ולא דשויה מצוה מאומד והשתא הא דמשני כאן בתרומת מעשר היינו כר"א בן גומל וניחא השתא הא דמייתי עלה ברייתא דאבא אלעזר בן גומל א"כ מודו רבנן לאבא אלעזר בן גומל דמאומד הוי תרומה אבל אין מצוה לעשות מאומד וא"ת והיכי שרו רבנן לעשות מאומד א"כ הו"ל מרבה [כח] מעשרות יש לומר היינו במרבה במתכוין אבל כשמתכוין לאומד יפה לא חשיב מרבה ומיהו במידי דשרי מאומד משמע פ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף נד: ושם) דלא חיישינן אי מרבה אף במתכוין דהא קתני תורמין תאנים על גרוגרות במנין ופריך דהו"ל מרבה על המעשרות ובתרומת מעשר איירי כדמוכח סיפא ומשני אבא אלעזר בן גומל היא ומשום עין יפה והתם במתכוין מרבה וכל מה שירצה להרבות חשוב עין יפה ונראה דלית ליה [ק] כדאבא אלעזר בן גומל המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין דבמעשר [כט] נמי שרי מאומד כדמוכח בשמעתין כדקאמר ומעשר קריה רחמנא תרומה דכתיב [ל] כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה ובמעשר ראשון איירי דכתיב בסיפיה דקרא נתתי ללוים לנחלה וקשה אסוגיא דשמעתין [לא] למה לי [ר] [לאוקמא] הכי דר"א בן גומל ורבי יוסי ברבי יהודה אית להו

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ז מהלכות בכורות הל' א סמג עשין ריב:
לח ב מיי' שם פ"ח הלכה יד:
לט ג מיי' שם הל' טו:
מ ד מיי' שם פ"ז הלכה יד:
מא ה ו מיי' שם פ"ז הלכה א:
מב ז מיי' פ"ג מהלכות תרומות הלכה ד:

גליון הש"ס

גמ' גזירה משום לקוח. לעיל נז ע"א:

שיטה מקובצת

א) כיצד מעשרין תי' באיזה צד נמחק: ב) ומונין בשבט א': ג) מעושרין היה לו: ד) להוכן כולן פטורין: ה) כאחד ומעמיד אמותיהן: ו) וליפקו וליתו: ז) תי' תחת נמחק: ח) תרומתכם כדגן מן הגורן בשתי: ט) שיכרין שיוצאנו: י) כי נפיק בריש עדריה תי' עשרה נמחק וה"נ אמרינן לקמן מנאן רבוצין: יא) יוצאין ב' כאחד: יב) עשרה ונוטל אחד כלומר: יג) הכרי דלא נתנה בה תורה שיעור אלא דראשית: יד) דשיעורה קצובה מן התורה מעשר: טו) אין להקיש: טז) דנטלת באומד ומצוה לעשור באומד כדי: יז) שירא לצמצם שלא: יח) יפה וכדתנן בפ"ק: יט) במנין וכן תרומת מעשר ובתוספתא: כ) ובמחשבה אף תרומת מעשר אינה ניטלת אלא באומד ובמחשבה וכן: כא) וקאמר התם דלא כר' אלעזר: כב) ניטלת משום מחשבה אלא משום (מרות) [אומדן]: כג) ליה בעה"ב: כד) דקייץ ליה: כה) א"כ כי לא קייץ: כו) תיקן ליה בעה"ב: כז) כלום והשתא אי לרבנן: כח) מרבה במעשרות: כט) דבמעשר ראשון נמי: ל) דכתיב כי את: לא) דשמעתין דלמה ליה למימר דר' אלעזר:

רבינו גרשום

מאי אמרת ליצטרפי לגורן אחר. הנך ה' דקאמרינן דפטירי עשירי ודאי אמר רחמנא שלא נכנס לדיר מעולם אלא עכשיו ולא ספק דשמא עשירי שיצא הוא מאותן ה' שכבר נכנסו לגורן והם ספק של שנה זו ספק של שנה שעברה: פשיטא. דלכן עוצי חד מן אלוליים בעי למישקל ומאי קמ"ל רבא: מהו דתימא. ליגזור דלא אתי למשקל מהנך דלאו אלוליים קמ"ל דליכא למיחש דהא אפשר שירביצן או שיעמידן לאלוליים כדי שיהיו ניכרין לו ויכול למנותן כך ולא אתי למישקל מאידך: קפץ מן המנויין לתוכן. לתוך אלו שבדיר שעדיין לא נמנו כולן פטורין דההוא קרי מנויין מא' ועד ט' קודם שיצא העשירי והני מנויין פטורין אע"ג דמת עשירי בדיר משום המנויין הראוי דכשיצא שיצאו הן עדיין היה עשירי חי והיה ראוי להשלים המנין וכן כל מקום שמשחייר בדיר כדי להשלים למנין אותן שיצאו קרי לאותן שיצאו מנין הראוי משום הכי כי קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין דמנויין שיצאו נפטרו במנין הראוי. וכי קפץ (לאותן) [לתוכן] הוו כולהו ספק מנויין: מן המעושרין לתוכן. מיירי במעשר עצמו כולן ירעו דכולהו הוי ספק מעשר: גזירה משום לקוח ויתום להכי מעמיד אימן בחוץ להודיע שאין שם לקוחות ויתום ואימותיהן בחוץ משום דבכור מעושרות הן: ואין זה עשירי. דלא מנאן: ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן. בב' תרומות הכתוב מדבר דאקיש קרא תרומת מעשר לתרומת גורן. דהיינו כדגן מן הגורן מה תרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה. שאין צריך למנות עד מאה וליטול שנים כדאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ואמרינן ב' לוגין שאני עתיד להפריש הן תרומה:

מסורת הש"ס

א) [נ"ח ז.], ב) ב"מ ו:, ג) [מנחות ו. תמורה כט. לעיל נז. חולין קלו:], ד) [גיטין כב.], ג"י רש"י בכילה ובגיטין ליתא גמלא], ה) כילה יג: מנחות נד: גיטין ל:, ו) [ויקרא כו], ז) ג"י להשתא אפשר סי' לא ידע כי נפיק כו' נ"ק, ח) [מי רש"ש], ט) מונין א' יהיה נ"ק, י) [לקמן נט:], כ) [במדבר יח], ל) נ"ל מקפיץ, מ) נ"ל מנין שאין תורמין לא במדה סי' נ"ק, נ) נ"ל רב אשי בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא כו' נ"ק, ס) ג"י נ"ק נמי אמאי ניחוש לתרומת מעשר דילמא תיקן סי', ע) בירושלמי, נ"ק, פ) דתניא ר"א בן גומל אומר מנין, צ) נ"ל ולא שהתא מצוה מאומד כו' נ"ק, ק) נ"ל דאבא אלעזר סי' נ"ק, ר) נ"ק.

תורה אור השלם

1. וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹּדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז לב
2. וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיָּקֶב: במדבר יח כז

הגהות הב"ח

(א) במשנה באיזה צד נ"ב פ"א ביצד: (ב) שם ומונה בשבט א' ב' וכו' הרי אלו מעושרים היו לו מאה וכו' ר' יוסי ברבי יהודה אומר הרי זה מעשר: (ג) גמ' ת"ר כל אשר יעבור פרט כצ"ל ותיבת תחת נמחק: (ד) רש"י ד"ה פשיטא וכו' דהנך י' דאב:

מוסף רש"י

בסיקרא. הוא צבע אדום שקורין בו תרפין (חגיגה ח.), קפץ אחד מן המנויין לתוכן. היה מעשר טלאים והתחיל למנות כשהיו יוצאים בפתח הדיר ועד שלא הגיע לעשרה קפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר ואינו מכירו, כולן פטורין. כיון שאותן שיצאו כבר אינן בתוך הדיר, ואפילו כן אלו שיצאו פטורין משום מנין הראוי, שכשמנאן היה המנין ראוי להשלים ולבא לכלל מעשר ואמרינן (לקמן נט.) מנין הראוי פוטר, ואותן שבתוך הדיר פטורין משום זה המעורב, דכל אשר יעבור תחת השבט אמר רחמנא ולא שעבר כבר, וכל חד מינייהו ספק כבר עבר הוא (ב"מ ו:). פרט לטריפה שאינה עוברת. כגון שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה, דאינה חיה, אי נמי שאינה עוברת בברייתא (תמורה כח. וע"ש שם) ומינה ילפינן שאר טריפות (חולין קלו:). לאו משום דאין לה חיות לא חשיב לה עוברת, והאי קרא כתיב במעשר ואמרינן שאר קרבנות מיניה מגזירה שוה, נאמר כאן תחת אמו ונאמר להלן תחת השבט כו'. בשתי תרומות הכתוב מדבר. דהאי קרא בלוים כתיב, תרומתכם היינו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן היינו תרומה גדולה, דאתא דגן שישראל מפריש מגורנו, והקיש הכתוב תרומת מעשר לתרומה גדולה (גיטין לא. ובעי"ז ביצה יג.) דהכי משמע האי קרא דכתיב בתרומת מעשר דלוים ונחשב לכם, כלומר במחשבה תטלו תרומת מעשר, כדגן מן הגורן, כאותה תרומה שנטלת מן הגורן, דהיינו תרומה גדולה, אלמא שתי תרומות כתיבי בהאי קרא, ומהאי קרא נפקא לן לתרוייהו דניטלות במחשבה ובאומד, דונחשב אתרוייהו קאי (מנחות נה.). באומד. שאם יש לו פירות הרבה אין צריך למדוד אלא באומד יטול אחד מחמשים (שם) אחד מחמישים שאמרו חכמים מפריש מאומד, דלא טעה אין כאן איסור, למהדרייתא חטה אחת פוטרת את הכרי, דלא נתנה בה תורה שיעור אלא לראשית דגנך (גיטין לא.), ובמחשבה. כלומר בעלמא (שבת קמב.), נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר (מנחות נה.) נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה, ולא"ש שלא הפריש, ותרוייהו נפקי מונחשב, והאי דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דיליף (גיטין לא. ובעי"ז ביצה יג.)